

якими радіаціями знищено Литвиненка, або чому кремлівський фашизм так «рьяно» ненавидить опозиційні зібрання на Болотній площі в Москві... Подібні запитання можна й далі нанизувати, позаяк кремлівський замовник їх той самий. Цупко тримаючись за свій трон, він нищитиме всіх, хто хоч на крок наблизиться до нього, бо, як казав Короленко, «не считаєт „грехом“ служить торжествующей лжи и бесчестию». В кожному з подібних випадків Короленко ніяк не змовчав би, хоч навряд чи тотальна цензура сучасного кремлівського диктаторства дала б можливість йому щось сказати публічно. Але й мовчання його було б гучнішим за воляння. Бо він, як казали його сучасники, остання совість Росії...

Кеворкян, звичайно, має право на своє тлумачення будь-яких думок не тільки наших сучасників, а й класиків. Хай би висловлював їх на здоров'я, але навіщо друкувати все те в такій колись шанованій газеті, як «Литературная...»?.. Перо Короленка досі не заржавіло, і йому було б що сказати з цього

приводу. Він би, не задумуючись, підтримав, наприклад, найновішу пісню Кубанського народного хору, у якій сказана найточніша правда про бандитське загарбання Росією Криму, окупований Донбас, про гумконвої, які везуть у Донбас гармати й патрони, а назад – по двісті цинкових трун з убитими солдатами. Є там і такі слова (автор Мірко Сабліч): «...ради большой кремлёвской лжи! / На конмы ставим свою жизнь ради больной кремлёвской лжи...»

Література

1. Кеворкян К. Короленко против хунты / Константин Кеворкян // Литературная газета. – 2016. – 24 марта.
2. Косинка Г. Гопачна шантрапа: «...Рятуйте нас від денікінської „золотої“ молоді» / Григорій Косинка // Григорій Косинка. Гармонія : оповідання, публіцистика, спогади про Григорія Косинку / Г. М. Косинка ; упоряд. Т. Мороз-Стрілець. – К. : Дніпро, 1988. – 608 с.
3. Салига Т. Вогонь, що не згаса... / Тарас Салига. – К. : Либідь, 2017. – 640 с.

Тетяна Горицвіт

ЄВРОСОНЯШНИКИ

Есе

Вони стоять усі однакові: піднялися до однієї й тієї ж самої висоти, мають голови ідентичного діаметра, їх об'єднує заціпеніле збайдужіння і приречене очікування того дня, коли їх усіх зітне ніж комбайна. Потому з них витрусять зерно, вижмуть із нього олію і відправлять цей товар у Європу. Хіба не честь і хвала їм – вони ж бо становлять чи не найбільшу частку в експорті України до країн Євросоюзу?!

Ці сучасні соняшники, продукти гібридизації, спеціально виведені так, щоб бути стійкими до визначеного переліку гербіцидів і легко надаватися до механізованого збору, нагадують мені яничарів. Як найманці, що безсуперечно дотримувалися всіх приписів бусурманських зверхників, ці соняхи не опираються зрівнюванню, вони слухняно згоджуються, щоб їх зробили зручною у використанні сировиною, вони – вірні піддані стандартизації. Як справжні запроданці, вони не заперечують, щоб їх називали іноземними іменами – Дінара, Таміш, Рімі, Олівер, Драган, Атгіла, Ауріс, а то й зовсім не по-людськи – HC-SUMO-2017, HC-X-2063, HC-X-6042, HC-X-498 SUMO, чи аж надто недобре-лиховісно – Армагедон¹. Їхні заслуги – витримувати

обробку хімікатами суцільної дії, бути стійкими до вилягання й невразливими до шкідників та грибкових захворювань. Ніхто вже не очікує від новосортних рослин, що ті видзвонюватимуть пісенні гімни сонцю, прихиляться серцем до людини, коріння якої, як і їхнє, – у цій землі. Вони просто беруть усе з неї – випивають її соки, висмоктують поживні речовини, виснажують її, щоб, дозрівши, пройти перевірку і віддатися за кордон.

А втім я пам'ятаю, що соняшники були зовсім іншими. Міська дитина, я не часто бувала в селі, однак мої найяскравіші спогади з таких відвідин – саме про соняшники. Вони росли в бабусі на городі й на полі за селом. Вищі й нижчі, більші й менші, ідеально круглі й дещо еліптичні, а то й неправильної форми – ті соняшники і справді були як різні-різні люди: розхристані й аристократичні, вишукані, омیتі россою й запилюжені-занедбані, ідеальної статури й недолугі. Саме серед тих соняшників зустрічалися годувальники й поети, практики і філософи. Це ті соняшники зачудовувалися, побачивши сонце, і просилися в нього прокататися на велосипеді².

¹ Усе це справжні назви сучасних гібридів.

² Точнісінько так, як у «Баладі про соняшник» Івана Драча.

А цих сучасних ніщо не зворушує, ніщо не дивує – ні сонце, ні велосипед. Вони знають про етапи виробництва, про строки дозрівання, яких треба суворо дотримуватися, вони обізнані з нормами врожайності, які слід виконати, їх не здивують комп'ютеризовані імпортовані з Європи комбайни. І навіть якщо переглянути оцінне ставлення до яничарів, як пропонують деякі сучасні історики, і вважати їх професійними солдатами, непричетними до проблеми зради й ренегатства, все одно сучасні соняшники не більше ніж яничари – слухняні солдати консюмеризму. Їхнє насіння виробляють згідно із сучасними технологіями, одна з яких – технологія інкрустації: насіння полірують і покривають хімічною оболонкою – сумішшю різних хімікатів: фунгіцидів, добрив тощо. У результаті насіння має вигляд яскравої пластикової кульки. Таке насіння не ніжить у м'якому ганчір'яному вузлику, воно не дихає вільно повітрям, воно не мешкає в хаті поруч із людьми. Натомість інкрустоване насіння впаковують у поліетиленові пакети, щоб контролювати вологість (нанесена хімічна оболонка легко руйнується у воді), і воно навіть не уявляє, скільки втратило від того, що не мало змоги перележати осінні зливи й зимові морози у скрині, чи в сипанці, чи під зволоком, чи за божницею³. Таке насіння фактично ніколи не торкається землі безпосередньо, воно позбавлене змоги відчуття її на дотик. Натхненне Довженкове «Нічого в світі так я не люблю, як саджати що-небудь у землю, щоб проізрастало»⁴, тепер переходить до розряду історизмів, застарілих виразів, бо не йдеться про любов – ідеться про наживу.

Однак саме сучасні соняшники прийнятні для Європи. Вони втрапляють у класифікатори, вони вписуються в магістральний напрямок на збільшення врожайності, адже постійне нарощування виробництва – ідол індустріалізованої Європи.

³ Так, як було в Михайла Стельмаха: «І, може, довго б я мудрував біля того пояса, аби раптом не пофортунило мені: сьогодні мати почала діставати з комори, з скрині, з сипанки, з-під зволока і навіть з-за божниці свої вузлики. В них лежало все те, що дали зійде, зацвіте, закрасується й перев'ється по всьому городі: огірки, квасоля біла, ряба й фіалкова, безлуский горох, турецький біб, чорне просо на розвод, кукурудза жовта й червона, капуста, буряки, мак, морква, петрушка, цибуля, часник, наут, соняшник, кручені паничі, нагідки, чорнобривці, гвоздика і ще всяка всячина» («Гуси-лебеді летять»).

⁴ Олександр Довженко, «Зачарована Десна».

Наразі, коли для українського суспільства актуальним є завдання про входження до Європейського простору – культурного, економічного політичного, гостро постає питання, якими нас чекають у Європі? Чи не такими, як оці сучасні соняшники – «come here, come here»⁵, тільки будьте слухняні, згармонізуйте⁶ свої переконання, бажання, прагнення з нашими. У нас тут усе впорядковане й розмічене – знайдіть собі комірчину і сидіть там тихо». Як виняток, певно, можна бути екзотичним, на кшталт абсурдних соняшників із розкрученого фільму «Все ясно», тих пригодницько-комедійних («підтасованих» під жанр фільму) соняшників, що в одній зі сцен кінострічки з якогось дива оточили полем окрему хату.

Я дотримуюся думки про необхідність співпраці з Європою. У мене є професійні контакти з кількома європейськими колегами. Я радію, коли мені вдається зреалізувати якийсь спільний європейсько-український дослідницький чи освітній проект – створити науковий чи навчальний продукт відповідно до графіка інтелектуального виробництва. Проте ця радість не може дорівнятися тому сонцяєйному щастю, яке я пізнала колись, притуливши до себе вінченосну голову посадженого власноруч соняшника – одного-єдиного соняшника, який мені до сьогодні випало посадити, бо так сталося, що я не потрапляла в село в посадковий період. Той соняшник вибував великим-превеликим, ніби старався заради мене, і коли я, щоб зробити разом із ним світліну, нахилила його голову (ледь дотягнувшись до неї перед тим), мені здалося, що я стою під куполом нового Всесвіту, де кожна добірна насіння – то нова зірка, і це був мій унікальний простір!..

Саме цього тепер так бракує цим євросоняшникам – унікальності, а також самоповаги й відваги відстояти свою унікальність; їм так прикро не вистачає послідовності довести, що життєве щастя не у високопродуктивності, а в природності.

⁵ Англ.: Ідіть сюди, ідіть сюди.

⁶ *Гармонізація* – один із ключових термінів на позначення уніфікації законодавства, податкової системи тощо і створення єдиних стандартів у Євросоюзі. Позитивні конотації, пов'язані з первісним значенням слова *гармонізація*, – «створення милозвучних акордів», можуть асоціативно переноситися і на нове суто термінологічне значення цього слова, а відтак сприяти формуванню позитивного ставлення до процесу підведення всіх під один знаменник.